

Den Genfundne Bro

2024

Horsens Kommune

Den Genfundne Bro

Horsens Kommune har fået en storslået turistattraktion af høj kulturhistorisk værdi. Den 13,4 meter høje stålgitterbro, der blev bygget over Gudenåen i forbindelse med etableringen af privatbanen fra Horsens til Bryrup i 1899.

I 1925 blev den gemt væk i en mægtig dæmning. Den blev gravet frem i 2014 i forbindelse med forberedelserne til en vandløbsrestaurering i Gudenåen.

Da den privatejede og smalsporede jernbanebro blev bygget i 1899, førte den over den store og brusende Gudenå. Det var på daværende tidspunkt den højeste stålgitterbro i Norden. Arbejdet blev udført af entreprenørfirmaet Hoffmann, Hansen & Co. Broen kostede den nette sum af 30.000 kr. og blev indviet lørdag d. 22. april 1899.

Turen mellem Horsens og Bryrup var et tilløbsstykke. For 1,65 kr. kunne man rejse på 3. klasse, med "Danmarks smukkeste jernbane". En tur der varede to timer og 15 min.

Vestbirk Vandkraftværk

Ved Vestbirk blev vandets kraft i 1850 hentet ind gennem møllehjul og efterfølgende omdirigeret som trækraft til spinde-, væve- og symaskiner i den nyopførte Garn- og Trikotagefabrik i Vestbirk. En virksomhed, der på sit højeste beskæftigede mere end 100 personer.

En stor brand hærgede fabrikken i 1920, hvilket førte til nytænkning. Industrialiseringen krævede mere og mere elkraft, ikke blot til den lokale fabrik, men til hele oplandet. Efter 1. verdenskrig kunne man dog ikke længere basere en industriel produktion på leverancer af kul og diesel. Det var derfor oplagt at tænke i etableringen af et egentligt vandkraftværk.

Der er opsat borde/bænke-sæt ved Den Genfundne Bro, så man kan nyde både sin frokost, broen og Gudenåen.

Vestbirk Kraftværk

I 1924 stod Vestbirk Vandkraftværk færdigt. Inden da havde over 100 mand med tipvogne flyttet mere end 120.000 kubikmeter jord, opført et kraftværk, støbt sluser, gravet kanaler og opført en dæmning.

Derved ændredes Gudenåens forløb, så vandet med et fald på 10 meter kunne anvendes i to nyindkøbte Francis-turbiner. Her satte de op til 12 kubikmeter vand i sekundet bevægelse i turbinens skovle, der via deres forbindelse til den roterende aksel blev omdannet til 10.000 volt vekselspænding.

Søerne

Gudenåens forløb var nu blevet spærret af en dæmning, og opstrøms for den dannedes Bredvad Sø. Vandløbet nedstrøms dæmningen blev i folkemunde kaldt Døde Å. De to søer Vestbirk Sø og Naldal Sø blev dannet ved, at der blev gravet en øst-vest orienteret kanal, så vandet kunne ledes fra Gudenåen ind gennem søområdet og gennem endnu en gravet kanal ned mod turbinerne. Den dengang ca. 4 meter dybe Bredvad Sø, er nu – som følge af sandaflejringer – blevet meget lavvandet.

Bro bliver til dæmning

Næsten samtidig med anlæggelsen af Vestbirk Vandkraftværk blev broen umoderne, fordi sporbredden – i forbindelse med en forlængelse af banestrækningen helt til Silkeborg – skulle udvides til 1,435 meter. Man fik da ideen at tildække broen med jord, så skinnebredden kunne udvides.

Gennem dæmningen førte to store betonrør, så vandet i Døde Å kunne passere, hvis der ikke var behov for det til kraftværket. Grunden til, at man byggede en dæmning uden på broen og ikke fjernede stålet, var de dengang meget lave priser på skrot.

Tildækningen af broen påbegyndtes den 18. november 1925 og den nye strækning med den bredere skinneafstand kunne tages i brug den 15. april 1929. Banen kom til at køre med underskud næsten alle år frem til nedlæggelsen i 1968. Inden da var banen blevet kendt for sine udflugtstog og for restauranten på Vrads Station – et sted, der stadig er et besøg værd. En udflugt med Veteranbanen mellem Bryrup og Vrads kan også anbefales.

Vandhandleplanen

I 1992 lavede Vejle Amt et omløbsstryk fra Bredvad Sø til Døde Å, så en del af vandmængden igen kom til at løbe i det gamle åleje. Med baggrund i EU's Vandrammedirektiv fra år 2000 blev der krav om, at der blev skabt passage ved alle spærringer – også det lille gennemløb under dæmningen fra 1929.

Naturstyrelsen ejer broen, stien, søerne og kraftværket, men det var Horsens Kommune, der gennemførte projektet. Af kommunens vandhandleplan fremgår det, at der skal tages hensyn til de kulturhistoriske værdier. Den valgte løsning med frilægningen af stålgiiterbroen tilgodeser således både naturen, kulturhistorien og turismen.

Slagets gang i 2014

Da først beslutningen var taget – "broen skal frilægges" – gik det stærkt. Det første gitterværk kom til syne den 7. april 2014, og allerede fra første færd var der både medier og tilskuere til stede. Flere rundvisninger blev arrangeret og holdet blev fulgt af fjernsyn. Af hensyn til de mange

Dæmningen en vinterdag i januar 2013

Der var stor publikumsinteresse under udgravningen.

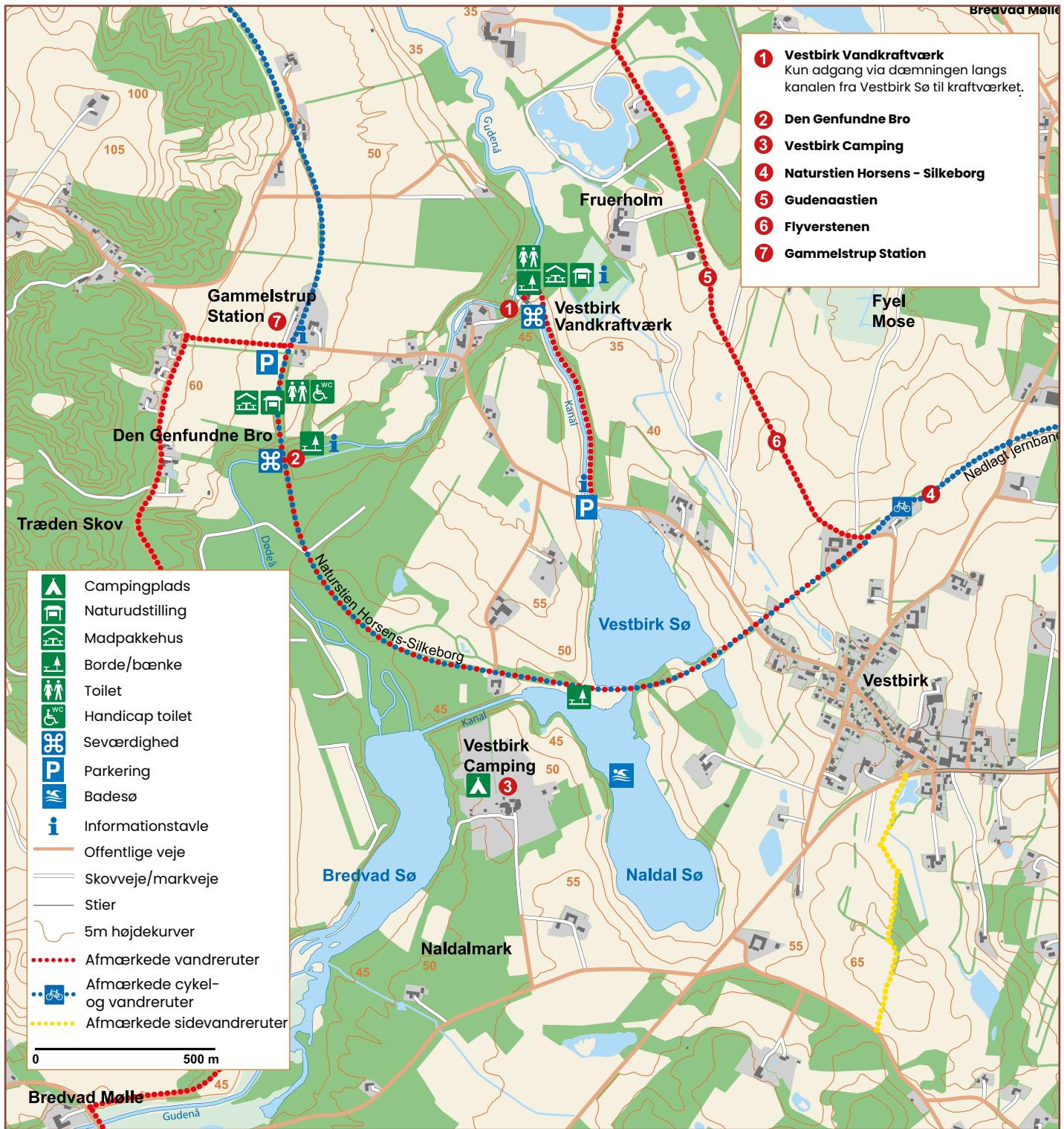
besøgende blev der etableret en midlertidig P-plads og en udsigtsplatform.

Broen blev frilagt i to etaper. Først blev den øverste vandrette overdel frilagt og sandblæst med et lufttryk 3000 bar, herefter slebet og siden grundet og malet med pensel i alle kringelkroge. I forbindelse med sandblæsningen blev hele den frilagte del af broen pakket ind, så den blyholdige maling ikke faldt ned i vandløbslejet.

Midt i august påbegyndtes næste etape. De bærende brotårne blev frilagt og proceduren blev gentaget. Til slut blev broen forsynet med gelændere og en gangbro i hårdfør azobé træ.

Endelig blev vandløbslejet stabiliseret med store sten og fine gydesteder for ørreder. Indvielsen blev holdt den 13. december 2014 og var et stort tilløbsstykke.

- 1 Vestbirk Vandkraftværk**
Kun adgang via dæmningen langs kanalen fra Vestbirk Sø til kraftværket.
- 2 Den Genfundne Bro**
- 3 Vestbirk Camping**
- 4 Naturstien Horsens - Silkeborg**
- 5 Gudenaastien**
- 6 Flyverstenen**
- 7 Gammelstrup Station**

- Campingplads
- Naturudstilling
- Madpakkehus
- Borde/bænke
- Toilet
- Handicap toilet
- Seværdighed
- Parkering
- Badesø
- Informationstavle
- Offentlige veje
- Skovveje/markveje
- Stier
- 5m højdekurver
- Afmærkede vandreruter
- Afmærkede cykel- og vandreruter
- Afmærkede sidevandreruter

0 500 m

Bredvad Mølle

Postkort fra ca. 1900 af jernbanebroen over Gudendåen.

Hvordan finder jeg hen til Den Genfundne Bro?

P-pladsen ligger ved Vestbirkvej 2A, Brædstrup. (Hvis man bruger GPS er det vigtigt at man indtaster Brædstrup). GPS koordinater: 55.973199 og 9.689758.

Der er en kort gåtur på ca. 300 meter mod syd hen til Den Genfundne Bro. For ryttere er der etableret et vade-sted umiddelbart øst for broen.

Man kan også gå eller cykle en rundtur, forbi den gamle klædefabrik og Vestbirk Vandkraftværk. Turen er på 3,7 km. Ønsker man flere dage i den smukke natur er der mulighed for overnatning på Vestbirk Camping.

Skovene i området er i privat eje. Der er kun adgang til veje og stier i skovene fra kl. 6 til solnedgang.

- Traktørstedet Vrads Station: Tlf.: 75 75 62 20
- Veteranbanen Vrads Bryrup. Tlf.: 75 75 60 35
- Vestbirk Camping Tlf.: 75 78 12 92

For mere information om Horsens se www.horsens.dk/Fritid.
Læs mere om Den Genfundne Bro på www.kystlandet.dk el. scan QR koden.

